LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

# Lastensuojelun Keskusliiton lausunto HE 131/2024 vp (lasten ja nuorten terapiatakuu) sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä 131/2024 vp liittyen lasten ja nuorten terapiakuuseen.

## Esitysluonnoksen keskeiset ehdotukset

Esityksen mukaan terveydenhuoltolakiin ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluhuollosta annettuun lakiin lisättäisiin säännös siitä, että perusterveydenhuollossa lyhytpsykoterapia tai psykologiseen vuorovaikutukseen perustuva määrämuotoinen ja aikarajoitteinen psykososiaalinen hoito olisi aloitettava 28 vuorokauden kuluessa siitä, kun tarve tällaiselle hoidolle on todettu, jolleivat lääketieteelliset, hoidolliset tai muut vastaavat seikat muuta edellytä. Sosiaalihuollossa lapsille ja nuorille olisi järjestettävä mielenterveystyön palveluna psykososiaalista tukea hyvinvointialueen määrittämällä tavalla, jossa käytetään edellä mainittuja psykososiaalisia menetelmiä sosiaalihuollon palvelutehtävään soveltuvin osin.

## Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Lastensuojelun Keskusliitto pitää hallituksen esitystä lasten ja nuorten terapiatakuusta pääosin kannatettavana. Keskusliitto kannattaa, että mielenterveyden hoidon painopistettä siirretään perusterveydenhoidon puolelle ja että sosiaalihuolto otetaan mukaan palveluiden toteuttamiseen. On hyvä, että takuun piiriin pääseminen ei edellyttäisi lääkärin diagnosoimaa mielenterveyden häiriötä. Interventioita voitaisiin toteuttaa lähellä lasten ja nuorten arkisia elinympäristöjä, esimerkiksi opiskeluhuollossa, mikä on hyvä asia. Keskusliitto arvostaa myös käsitteistön, kuten psykososiaalisen menetelmän ja intervention, määrittelyjen tarkennuksia, jotka on tehty lausuntokierroksen jälkeen. Keskusliitolla on kuitenkin myös huolenaiheita esitykseen liittyen.

## Henkilöstöpula haastaa lasten ja nuorten terapiatakuun toteuttamista

Sosiaali- ja terveysalalla on vakava henkilöstöpula, mikä voi aiheuttaa haasteita myös lasten ja nuorten terapiatakuun toteuttamiseen. Kun panostetaan mielenterveyshaasteiden varhaisempaan hoitoon, on myös huolehdittava muista lasten ja nuorten sote-palveluista. Lasten ja nuorten terapiatakuun seurauksena ei saa syntyä tilannetta, jossa lasten ja nuorten pääsy muuhun kuin terapiatakuun alaiseen hoitoon esimerkiksi opiskeluhuollossa tai muissa palveluissa viivästyy.

LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO | CENTRALFÖRBUNDET FÖR BARNSKYDD
Armfeltintie 1, 00150 Helsinki | Armfeltsvägen 1, 00150 Helsingfors
Puhelin/Telefon (09) 329 6011 | toimisto@lskl.fi | www.lskl.fi

Lapsilla ja nuorilla saattaa mielenterveyden haasteiden lisäksi olla myös samanaikaisia päihde- tai muita riippuvuusongelmia, mikä edellyttää monialaisten palveluiden vahvistamista. Esityksessä ei ole riittävästi huomioitu, miten eri ammattilaisten välinen yhteistyö toimii silloin, kun hoidetaan samanaikaisesti mielenterveydenhäiriötä ja päihde- tai riippuvuussairautta. Keskusliitto toivoo, että valiokunta kiinnittää tähän huomiota.

Lastensuojelun Keskusliitto muistuttaa, että aivojen kehitys jatkuu 23 ikävuoden jälkeen. Keskusliitto esittääkin yhä, että terapiatakuu tulisi ulottaa nuorisolain nuoren määritelmän mukaisesti kaikkiin alle 29-vuotiaisiin. Mielenterveyden syyt ovat nuorten aikuisten yleisin työkyvyttömyyseläkkeen syy. Myös yli 23-vuotiaille on tarjottava riittävästi tukea mielenterveyden haasteisiin, sillä hoidon tarve on kasvanut myös nuorilla aikuisilla. Lisäksi on syytä huomioida, että osa lapsista ja nuorista tarvitsee intensiivisiä ja pitkäkestoisempia mielenterveyspalveluita. Perustason mielenterveyspalveluiden vahvistaminen on tärkeää, mutta samalla on turvattava pääsy myös erikoissairaanhoidon mielenterveyspalveluihin.

Hyvinvointialueiden resurssit ovat rajalliset, mikä korostaa entisestään lakimuutosten seurannan tarvetta. Kun lasten ja nuorten terapiatakuusta saadaan kokemusta, niin on välttämätöntä tehdä huolellinen arvio takuun toteutumisesta ja sille asetettujen tavoitteiden täyttymisestä.

## Lasten ja nuorten terapiatakuu ei saa kuormittaa sosiaalihuollon muita palveluita

Takuun piiriin lukeutuvia psykososiaalisia interventioita olisi saatavilla myös sosiaalihuollossa. Esityksessä todetaan, että: ”Hyvinvointialue voisi päättää, minkä sosiaalipalvelujen henkilöstö antaa takuun piiriin kuuluvia mielenterveystyön kohdennettuja psykososiaalisia interventioita ja missä laajuudessa toimintaa toteutetaan sosiaalihuollossa. Tätä henkilöstöä voisivat olla esimerkiksi sosiaalityön, sosiaaliohjauksen, perhetyön, kasvatus- ja perheneuvonnan sekä kuraattoripalvelujen henkilöstö, mutta hallinnollisesti olisi kyse erillisestä mielenterveystyön palvelusta.” Koska esityksessä ei ole tarkkaan määritelty, miten takuuta toteutetaan sosiaalihuollossa, niin mielenterveystyön ja psykososiaalisen tuen palvelut eivät välttämättä toteudu alueellisesti ja väestöryhmittäin yhdenvertaisesti. Sosiaalihuollon työntekijöille tulee turvata riittävät resurssit ja osaaminen terapiatakuun toteuttamiseen.

Velvoitteiden lisääminen sosiaalihuoltolakiin ei saa kuormittaa ehkäisevän lastensuojelun tilannetta entisestään. Sosiaalihuoltolain mukaiset perhepalvelut ovat jo nykyisellään ylikuormittuneessa tilassa. Keskusliitto edellyttää, että lasten ja nuorten terapiatakuun toteuttamista sosiaalihuollossa seurataan etenkin siitä näkökulmasta, ettei terapiatakuu supista muita lasten, nuorten ja perheiden palveluita.

Lastensuojelun Keskusliitto on erittäin huolissaan siitä, miten sosiaalihuoltoon kaavailtu 100 milj. euron leikkaus vuodesta 2026 alkaen vaarantaisi lasten, nuorten ja perheiden palvelut sekä vaikuttaisi sosiaalihuollon puolella työskentelevien mahdollisuuksiin tukea mielenterveyttä sekä laajemmin eri perheenjäsenten hyvinvointia. Keskusliitto pitää välttämättömänä, että näistä leikkaussuunnitelmista luovutaan.

## Lasten ja nuorten palveluissa painopiste on siirrettävä ennaltaehkäisyyn

Lastensuojelun Keskusliitto on huolissaan yleisestä painopisteen siirtymisestä korjaavien palveluiden kehittämiseen, jolloin lasten ja nuorten arkiympäristöissä tapahtuvan hyvinvoinnin tukeminen ja ennaltaehkäisevien palveluiden huomio jää vähemmälle. Terapia on korjaava toimenpide jo oireileville, ja sen kasvava tarve kertoo yhä pahoinvoivemmista lapsista ja nuorista. Yhteiskunnassa on panostettava mielenterveyshäiriöiden ennaltaehkäisyyn, jotta lapsi tai nuori ei alun perinkään tarvitsisi terapiatakuun piiriin kuuluvia palveluita.

Keskusliitto on lisäksi syvästi huolissaan tällä vaalikaudella päätetyistä sosiaaliturvan leikkauksista. Sosiaali- ja terveysministeriö on omassa arviossaan todennut, että sosiaaliturvan leikkauksista johtuva tulonmenetys keskittyy pääosin kolmeen pienituloisimpaan tulokymmenykseen. Hallituksen esityksessä todetaan, että sosiaaliturvaetuuksien leikkausten riskinä on, että lapsuuden perheen toimeentulo-ongelmat lisäävät todennäköisyyttä muiden ongelmien kasautumiseen lapsen ja nuoren elämänkulussa. Keskusliiton mielestä sellaisia poliittisia päätöksiä ei pidä tehdä, joilla lisätään lapsiperheköyhyyttä.

Lasten ja nuorten mielenterveyttä edistävää työtä tehdään myös järjestöissä. Lastensuojelun Keskusliitto ei hyväksy sote-järjestöjen avustuksiin suunniteltuja leikkauksia. Hallitus päätti kehysriihessä aikaistaa leikkauksia alkamaan jo ensi vuodesta, niin että vuonna 2025 sote-järjestöiltä leikataan noin 80 miljoona euroa. Vuodesta 2026 avustustasoa leikataan 130 miljoonaa euroa eli kolmannes tämän vuoden tasosta. Näin jyrkkä ja nopealla aikataululla toteutettu leikkaus uhkaa vaarantaa järjestöjen ennaltaehkäisevän ja matalan kynnyksen työn. Keskusliitto näkee aidon riskin siihen, että leikkausten myötä järjestöjen tarjoama tuki vähenee merkittävästi, mikä näkyy hyvinvointialueiden palveluihin hakeutumisessa ja sitä kautta jonojen ruuhkautumisena.

## Lasten ja nuorten näkemyksiä terapiatakuusta on kerättävä ja kuunneltava

Keskusliitto haluaa kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä siitä, että YK:n Lapsen oikeuksien sopimusta ja Lapsen oikeuksien komitean loppupäätelmiä Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista on arvioitu huolellisesti suhteessa esitettyyn lainsäädäntöön. Keskusliitto toivoo, että vastaavanlaista huolellista valmistelua lapsen oikeuksien kannalta tehdään myös jatkossa.

Lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artikla takaa lapselle oikeuden näkemysten huomioon ottamiseksi iän ja kehitystason mukaisesti. Keskusliitto muistuttaa, että lasten ja nuorten näkemyksiä terapiatakuusta on kerättävä ja kuunneltava. Pidämme arvokkaana, että STM:n johdolla edistettäisiin lasten ja nuorten osallistumisoikeutta vaikuttaa terapiatakuun suunnitteluun, toteutukseen ja seurantaan. Lapsivaikutuksia on arvioitava laaja-alaisesti myös siinä vaiheessa, kun hyvinvointialueet tekevät käytännön ratkaisuja terapiatakuun toteuttamisesta.